

Szabadság-hegy

Ötven éve az aradi vértanúk gyásznapján volt Rajkék újratemetése. Este a József Attilában Gáli Józsefnek, a Faluszínház dramaturgjának vizsgadarabját adták először. A Szabadsághegyet Gáli tanára, Háy Gyula, saját kockázatára fogadta el a főiskolán, hogy leosztályozható legyen az akkor már az Erős János sikeres bemutatóján túlesett fiatal író.

Gáli József vizsgadarabja a Színművészeti Főiskola dramaturg tanszakán Háy Gyulának köszönhetően elfogadtatott, de 1954–1955 óta színpadra nem került. Klasszikusan zárt dráma: estétől reggelig játszódik egy kádervillában. Gáli visszaadta a drámának a monológot. Szakított a sematizmus realizmusparancsával, mert az életben sincsenek monológok (?) Körbejárta szamizdatként a művészértelmiséget. A darabról a barát **Eörsi István** zavartan tartózkodó az Irodalmi Újságban: "Vajon ez a siker nem publicisztikai értékeinek köszönheti-e létét, vajon e műbe nem a merő aktualitás pumpálja – ideig-óráig – a vért?". Gobbi Hilda vendégszereplésének köszönhetően nem művészi kudarc. Gobbi jóvátételbe játssza el a koncepció perben lefogott fiáért aggódó proletáranyát, az előképet nem annyira szapora termésű öregasszonyszerepeiből merítve, mint inkább a nem sokkal előtte megformált Pelagéja Vlaszovnából, Gorkij kötelező olvasmányá lett Az anya alakjából. Gobbi utóbb a Szabadsághegy mamáját átváltja háztáji színésze védjegyszerű alakításává. A büszke, harcos proletárasszonyból bájosan cserfes proletármutter Szabó néni lesz. **Eörsi** még úgy látja alakítását: "végül képes egy egész becsapott és feleszmélő nép szimbólumává válni."

Nem temetik el az utójátékszerű második részben. Színházilag drámaibb a halálnál. Otthagyja a villát. Kimegy a színpadi rendszerből a maga útját járni. Háy tudván tudta: a Szabadsághegy színpadra nem kaphat szabad utat. Több tabut sértett. Nemcsak a koncepciós perek szabadultjainak kérdését érintette. Már maga a helyszín is dramaturgiai lázadás volt. Egy szabadsághegyi villában, kádervillában, játszódtott a darab. Bercsényi Tibor polgári jólétet tükröző villa szalonját hordta színre, ál-rönesszansz karszék, Metternich-íróasztal, zöldernyős villanykörték a csilláron. A díszlet önmagában vádirat volt, egy uborkafára kinevezett munkáskáder életmódjával súlyosbítva megalkuvásait. A bemutató forró sikert aratott. A színház műsorkísérő információja a nézőtér harmadik sorában ülő Nagy Imrére emlékszik. Én arra, hogy az első sor közepén ült Rajk Júlia és Károlyi Mihályné, Andrassy Katinka. Mi főiskolások bekönyörögtük magunkat a földszint végére. Nem személyes emlékezés miatt írom, hanem azért, mert ott volt évfolyamtársam, Léner Péter is, a József Attila mai igazgatója, aki megrendelte és megrendezte a Szabadsághegy átíratát Szabadság-hegy címen. Az elolvasott színdarab és a megrendezett előadásból következtethetően ötven éve nem értette meg Gáli darabját.

A fél évszázaddal későbbi felújítás díszletét Horgas Péter tervezte nem tudva róla, hogy munkavilágításnál játszanak majd a színészek, és hogy a túll revüfüggöny leeresztése megoldhatatlan nehézség elé állítja majd a műszakot. Vágó Nelly jelmezei közül egy fogadásra készült kisestélyi drámaian cselekvő, játszó ruha kiemelkedően sikerületlen. J. B. Priestley drámatechnikájából tanultan a békés családról fokozatosan kiderülnek titkaik. Lelepleződik takargatott jellemük. Spányik Éva főszereplésével, Paál István rendezésében a veszprémi színház stúdió-előadásban kipróbálta a színmű életképességét 1990-ben. Bebizonyosodott: az 1954-ben veszélyes mű 1956. október 6-án robbant. Másfél évtized múltán kifáradt belőle időszerűsége. A József Attila Színház vezetése megbízott egy fiatal író, hogy készítsen tisztelgő előadászsöveget „Gáli József drámája nyomán”.

Darvasi László három hibát ejtett. 1: képtelen volt visszautasítani a színház halvaszületett ötletét, hogy maira fazonírozza a Szabadsághegy alaprajzát. 2: az új darabot nem tudta megírni. 3: poszthumusz plágiumba keverte Gáli. A Mama előtt

titkolják, hogy legkisebb fiát elvtársai bebörtönözték, nevében leveleket hamisítanak a fiú állítólagos szovjet tanulmányútjáról. Akár Déry Tibor novellájában. Nem Gáli plagizált Dérytől. Nem Déry lopta meg a börtönben ülő Gálit. Darvasi követte el az irodalmi illetlenséget. Galambos Erzszi nemrégiben szubrett-primadonna, most ő a proletáranya – Gorkijtól Szabó néniig. Sarkára lép katonásan, nem hajló térddel. Mozgása magában hordja életrajzát. A konok, fegyelmezett, befelé élő, kifelé szolgáló törzsfőnökasszonyt. Rajta kívül az előadásban Sztankay és Schnell Ádám alakításának második fele méltányolható színészi teljesítményként.

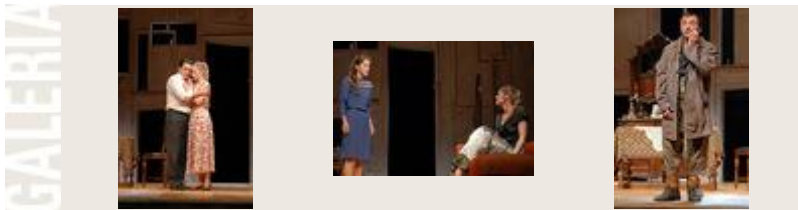
Megjegyzés:

„A József Attila Színház október hatodikán mutatta be a Szabadság-hegy című színdarabot, melyet Gáli József azonos című műve alapján született. MGP ezt írja, többek között, a mostani bemutató után: *“(Darvasi)... posztumusz plágiumba keverte Gálit. A Mama előtt titkolják, hogy legkisebb fiát elvtársai bebörtönözték, nevében leveleket hamisítanak a fiú állítólagos szovjet tanulmányútjáról. Akár Déry Tibor novellájában. Nem Gáli plagizált Dérytől. Nem Déry lopta meg a börtönben ülő Gálit. Darvasi követte el az irodalmi illetlenséget.”*

Érthetetlen, hogyan keverhettem volna posztumusz plágiumba Gáli Józsefet, amikor szigorúan az ő drámája alapján dolgoztam. Mi közöm nekem ahhoz, hogy Déry Tibor jó évtized múltán egy novellájában bizonyos motívumokat felhasznál Gálitól?! Én Gáli EGÉSZ darabját használtam fel, és írtam át, lopni pedig nem szokásom, legfeljebb megidézni. MGP érvelése nagyvonalúan nélkülözi a logikát, de nem a rosszhiszemű illetlenséget.”

Darvasi László

(Fotó: Bálint F Gyula)

[MGP]

2006-10-16 10:00:00